

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА

НАСТАВНА ПРОГРАМА

ЕНЕРГЕТСКИ ПОСТРОЈКИ И УРЕДИ

III година

ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКА СТРУКА

Електротехничар - енергетичар

Скопје, 2007 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ЕНЕРГЕТСКИ ПОСТРОЈКИ И УРЕДИ

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: електротехничар-енергетичар

1.2.2. Струка: електротехничка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет: карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет: трета

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 72 часа

1.6. Статус на наставниот предмет: задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на наставната програма по наставниот предмет **енергетски постројки и уреди** ученикот стекнува знаења, вештини и се оспособува:

- да ги познава основните облици на енергија и нивната трансформација;
- да ги разликува основните електрични извори;
- да го објаснува поврзувањето на електричните извори во електроенергетскиот систем;
- да го опишува основниот технолошки процес во термоелектричните централи и основните објекти;
- да ги објаснува начините на искористување на енергијата на водата за добивање електрична енергија;
- да ги опишува карактеристиките и функцијата на основните елементи на ХЕЦ;
- да ги разликува режимите на работа во енергетската постројка;
- да ги опишува основните карактеристики на основните елементи во електричните постројки;
- да ги чита различните видови на технолошки и електрични шеми за електричните централи и постројки;
- да ги познава структурните шеми на енергетските постројки;
- да ја толкува улогата на главните и помошните електрични кола во електричните постројки;
- да ги разбира основните принципи на заштита на енергетските постројки и основните карактеристични заштитни релеи;
- да ја анализира заштитата на генератор, трансформатор, собирници и електрични водови;
- да ги интерпретира мерките за сигурност и заштита при работа во електроенергетските постројки;
- да се вклучува во тимска работа;
- да развива професионален однос кон работата.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на наставата по **енергетски постројки и уреди** учениците треба да поседуваат претходни знаења стекнати во прва година по наставните предмети: електротехника, техничко цртање и електротехнички материјали и елементи и знаења стекнати во втора година по наставните предмети: физика, математика, информатика, електротехника, електроника, електрични мерења и осветлување и инсталации.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целни	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1. ОБЛИЦИ НА ЕНЕРГИЈА И ПОДЕЛБА	2	Ученикот: - да ги објаснува потребите од електрична енергија, различните облици на енергија и нејзината трансформација; -да го познава електроенергетскиот систем во Република Македонија со основните електрични извори.	-Објаснување на значењето на електричната енергија за човекот и развојот на електричните извори; -опишување на трансформациите на енергиите преку блок дијаграм; -презентирање на електроенергетскиот систем во Република Македонија.	-Електрични мрежи -Електрични машини и погони

<p>2. ЕЛЕКТРИЧНИ ЦЕНТРАЛИ</p>	<p>18</p>	<p>-Да ја познава поделбата на електричните централи; -да го објаснува технолошкиот процес во термоелектрична централа (ТЕЦ); -да ја објаснува функцијата на: мелниците за јаглен, ложиштето, котелот, турбината, кондензаторот, пумпите и другите уреди на електричната централа; -да ги познава објектите и опремата во ТЕЦ; -да ги разликува изведбите на ТЕЦ; -да ги толкува начините на искористување на енергијата на водата за добивање електрична енергија; -да ги опишува видовите на хидроелектрични централи (ХЕЦ) и нивните главни елементи; -да ги познава видовите водни турбини и нивните карактеристики; -да ги категоризира неконвенционалните извори за добивање на електрична енергија; -да објаснува нови методи за добивање на електрична енергија.</p>	<p>-Објаснување на ТЕЦ; -објаснување на ХЕЦ; -демонстрирање на конкретни податоци за основните ТЕЦ и ХЕЦ во Р. Македонија; -презентирање на неконвенционални извори за добивање на електрична енергија; -применување на графички пристап и блок дијаграми при објаснување на појавите; -решавање на практични нумерички примери.</p>	<p>-Електрични мрежи -Автоматика -Електроника -Електрични машини и погони</p>
--------------------------------------	------------------	---	---	--

3. ЕЛЕКТРИЧНИ ПОСТРОЈКИ	24	<p>-Да ги познава различните режими на работа на електричната постројка во целина;</p> <p>-да ги објаснува напрегањата кои ги предизвикуваат напонот и струјата врз елементите од електричната постројка (ЕП);</p> <p>-да ја определува струјата на куса врска;</p> <p>-да ги анализира дијаграмите на оптоварување во електроенергетскиот систем (ЕЕС);</p> <p>-да ги разликува главните елементи во ЕП;</p> <p>-да ги опишува карактеристиките на елементите во ЕП;</p> <p>-да ги објаснува различните режими на работа на елементите во електричната постројка;</p> <p>-да ја објаснува функцијата на елементите во ЕП;</p> <p>-да ги објаснува основните начини на управување во електричните постројки;</p> <p>-да ја опишува улогата на помошните електрични кола за: сигнализација, блокада и обезбедување на еднонасочна струја;</p> <p>-да ги споредува различните изведби на електричните постројки.</p>	<p>-Објаснување на напрегањето на изолацијата и проводните елементи;</p> <p>-решавање на практични нумерички примери за определување на струите на куса врска и проверка на елементите на напрегања за време на куса врска;</p> <p>-анализирање на дијаграмите на оптоварување во ЕЕС;</p> <p>-презентирање на елементите на електричната постројка;</p> <p>-објаснување на управувањето и улогата на помошните електрични кола.</p>	<p>-Електрични мрежи</p> <p>-Автоматика</p> <p>-Електроника</p> <p>-Електрични машини и погони</p>
--------------------------------	-----------	--	--	--

4. ЕЛЕКТРИЧНИ ШЕМИ	10	<ul style="list-style-type: none"> -Да ги разликува симболите; -да ги класифицира видовите на електрични шеми; -да ги анализира основните шеми во ЕП со еден и со повеќе системи на собирници; -да ги чита електричните шеми за ТЕЦ и ХЕЦ; -да ги познава важечките МКС стандарди и правилници од оваа област; -да чита проекти на енергетски постројки. 	<ul style="list-style-type: none"> -Толкување на симболите; -анализирање на електрични шеми; -прикажување на примери за еднополни и триполни шеми; -демонстрирање со поголема нагледност при реализацијата на наставата. 	<ul style="list-style-type: none"> -Електрични мрежи -Електрични центри -Електрични постројки
5. ЗАШТИТА ВО ЕЛЕКТРИЧНИТЕ ПОСТРОЈКИ	18	<ul style="list-style-type: none"> -Да ги разликува видовите на заштитно и погонско заземјување во ЕП; -да ја опишува изведбата на заземјување; -да ја опишува примената на мерките за сигурност и заштита при работа; -да ги толкува основните принципи на заштита во ЕП; -да ги познава видовите релеи; -да ги објаснува видовите на заштита за: генераторите, трансформаторите, собирниците и електричните водови. 	<ul style="list-style-type: none"> -Решавање на едноставни примери за пресметување на заземјување; -објаснување на напон на допир и напон на чекор; -опишување на дејството на електричната струја врз човекот; -објаснување на мерките за сигурност и заштита; -демонстрирање со поголема нагледност при објаснувањето на заштитните релеи; -графичко објаснување на појавите; -прикажување на различни практични шеми за изведба на електричната заштита. 	<ul style="list-style-type: none"> -Електрични мрежи -Автоматика -Електрични машини и погони -Електрични постројки -Електрични шеми

4.2. Наставни форми, методи и активности на учење

Согласно поставените цели во наставната програма по **енергетски постројки и уреди** се користат наставните форми: комбинација на фронтално предавање, индивидуална и индивидуализирана настава, работа во групи и двојки при што ќе се применуваат методите на демонстрација, дискусија и расправа на тема, учење преку сопствено откривање, изработка на проектни задачи, решавање на проблемски задачи, компјутерска симулација и други методи и форми на работа за кои наставникот смета дека ќе дадат подобри резултати во реализацијата на програмата.

Активностите на ученикот се да учи и открива во група и/или независно, да прибележува во процесот на учењето, да открива односи и законitosti во енергетските постројки и уреди, да проверува, да применува и да се обидува, да работи училишни и домашни задачи, да експериментира.

Активностите на наставникот се да предава-пренесува знаење, да објаснува, да дискутира, да дава инструкции, да пишува на табла, да демонстрира и упатува, да симулира процеси, да мотивира, да наведува на заклучоци, да ја следи и вреднува работата на учениците, да ги оценува задачите и тестовите на знаење, да организира проекти, вежби, посети на фирми (ТЕЦ, ХЕЦ и РП на отворен и затворен простор) и саемски манифестации.

4.3. Организација и реализација на наставата

Процесот на учење по **енергетски постројки и уреди** треба да се изведува преку стручно-теоретска настава во училница/кабинет со димензии кои овозможуваат оптимални услови за индивидуализираната настава и работата во тимови и/или индивидуално при реализирање на проектните задачи и индивидуалните домашни задачи. Образовните активности се организирани според неделен распоред на часовите во четири тримесечја и во две полугодија. Бројот на часовите, кои се дадени за одделните тематски целини во точка 4.1. од овој документ, опфаќа часови за обработка на нови наставни содржини, вежби, повторување, утврдување, како и организирани активности кои би овозможиле зголемен ефект при реализирањето на програмата.

4.4. Наставни средства и помагала

Наставни средства: табла, учебничарска литература, аудио-визуелни помагала, основни модели и прибор од електрични постројки.

Учебници и учебни помагала за ученикот: учебници од домашни и странски автори, прирачници, проспекти, каталози на производители на опрема за електрични централи и разводни постројки, наставни материјали, Интернет.

Дополнителна литература за наставникот: потребна е поширока домашна и странска литература, повеќе различни прирачници од струката, стандарди и прописи за заштита при работа, проспектен материјал од производители на опрема за електрични централи и разводни постројки, како и користење на Интернет.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши преку внимателно и континуирано следење во текот на целата учебна година, а врз основа на усвоените знаења кои се проверуваат преку: писмените тестови, индивидуалните задачи кои што ќе се изведуваат во училиште или дома, извештаите за изведените проектни задачи, резултатите од дискусиите и расправите на тема, активното учество на часовите. Оценувањето на учениците се врши согласно законската регулатива. Во текот на едно полугодие ученикот се оценува со најмалку две оценки.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот ангажиран во наставата по **енергетски постројки и уреди** треба да поседува персонални, професионални и педагошки карактеристики за да се постигне висок квалитет и професионализам во процесот на работењето. Покрај условите предвидени со Законот за средно образование наставникот треба да е психофизички здрав, да има соодветно професионално образование, со или без работно искуство, да го применува литературниот јазик и писмото на кои се изведува наставата, отворен за соработка, да ги почитува основните етички норми на однесување, да поседува комуникациски способности, да ја сака педагошката работа, да е со нагласени организациски способности, креативен и отворен кон промените во наставата.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по електротехника, VII-1, насока:

-електроенергетика;

-индустриска електроенергетика и автоматизација.

Наставниците треба да поседуваат педагошко - психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард за простор

Посебен кабинет или училиница опремен/а со потребните наставни средства, помагала и опрема согласно нормативот.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај 2007 година

7.2. Состав на работната група:

1. Зоран Јовчевски, дипл. ел. инж., раководител, советник во Центарот за стручно образование и обука - Скопје
2. Архелос Туранов, дипл. ел. инж., наставник во СОУ „Никола Карев“ - Струмица
3. Јане Миланов, дипл. ел. инж., директор во СОУ „Коле Нехтенин“ - Штип
4. д-р Арсен Арсенов, дипл. ел. инж., професор, Електротехнички факултет - Скопје
5. Јован Митревски, дипл. ел. инж, раководител, АД „ЕЛЕМ“ - Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09. 2007 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по **енергетски постројки и уреди** ја одобри министерот за образование и наука со решение бр. 11 - 4399/1 од 12.06.2007 година.